

Сидорчук Н.Г. Освітній контекст феномену медіакультури / Сидорчук Н.Г., Колесникова І.В. // Андрагогічний вісник. – 2017. – №8. – С. 128-132.

УДК 374.7.091.004.032.6

Сидорчук Н.Г.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Житомирського
державного університету імені Івана Франка;
Колесникова І. В.,
викладач кафедри методики викладання навчальних предметів Комунального
закладу "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти"
Житомирської обласної ради

ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ ФЕНОМЕНУ МЕДІАКУЛЬТУРИ

У статті автором розкрито освітній контекст феномену медіакультури, що полягає у розгляді досліджуваного поняття в площині медіапедагогіки – важливого наукового напрямку, субдисципліни в системі педагогічних наук, яка визначає процесуально-результативний характер розвитку медіакультури особистості.

Ключові слова: медіапедагогіка, медіаосвіта, медіакультура, медіа.

В статье автором раскрыто образовательный контекст феномена медиакультуры, которая заключается в рассмотрении исследуемого понятия в плоскости медиапедагогика – важного научного направления, субдисциплины в системе педагогических наук, которая определяет процессуально-результативный характер развития медиакультуры личности.

Ключевые слова: медиапедагогика, медиаобразование, медиакультура, медиа.

The author discloses the educational context of the phenomenon of media culture, which consists in the consideration of the concept under study in the field of media pedagogy – an important scientific direction, a subdiscipline in the system of pedagogical sciences, which determines the procedural and productive character of the development of the media culture of the individual. Media pedagogy is aimed at ensuring the person's development for safe and effective interaction with contemporary mass media system, formation of media culture in society, one of the modern approaches to the consideration of the problem of the development of media culture in the educational plane. In the course of the research, a complex of theoretical and empirical methods was used, including a systematic, comparative analysis of psycho-pedagogical, educational, methodological and scientific literature concerning the research issues, generalizations, etc.

Key words: media pedagogy, media education, media culture, media.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням інформаційної насиченості, що є результатом процесів глобалізації та розвитку медіакомунікативних технологій. За цих умов кожна людина для успішного життя та ефективної професійної діяльності потребує оновлення знань про особливості функціонування медіа та специфіку їх впливу на взаємовідносини, навички правильного використання медіа та розуміння основних закономірностей їх поширення, а також отримання через них інформації. Перед системою освіти постають нові завдання, пов'язані з адаптацією особистості до нових умов життєдіяльності, формуванням особливого типу культури особистості – медіакультури. За останні роки пильну увагу дослідників стали привертати освітні аспекти розвитку медіакультури особистості.

Об'єктивне зростання ролі медіа протирічить практиці їх використання у навчальному процесі закладів освіти. У педагогічній науці та практиці недооцінюються

освітні можливості сучасних медіа, їх дидактичний та навчальний потенціал, що пов'язано зі складністю та недостатньою розробленістю навчально-методичних матеріалів, низькою компетентністю педагогів у цій сфері, недостатньою технічною оснащеністю закладів освіти.

Метою статті є розкриття освітнього контексту феномену медіакультури в площині медіапедагогіки.

Методи дослідження. Під час проведеного дослідження було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, серед яких системний, порівняльний аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної та наукової літератури з проблем дослідження, узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури виявив, що дослідження питань застосування медіа в освітньому процесі перебуває у колі інтересів багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Г. Онкович, І. Сахневич, С. Іць, Т. Гришкової, Л. Баженової, Т. Хижняк, О. Федорова, В. Мантуленко, О. Мурюкіної, Ю. Казакова, Т. Бейтса та ін.

Предметом досліджень останніх років в галузі медіакультури були: інтегрована медіаосвіта (С. Гудиліна, Т. Жарковська, О. Журін, Л. Зазнобіна, Г. Новикова, К. Тихомирова, І. Фомічова), аудіовізуальна медіаосвіта (О. Баранов, О. Бондаренко, А. Бурнашев, К. Грибанова), створення та використання екранних засобів навчання (Л. Баженова, М. Духовна, В. Єгоров, М. Жабський, Л. Прессман), медіаосвіта на матеріалі преси (О. Ваганова, К. Ветров, Д. Григорова, О. Короченський).

Медіа з кожним роком відіграють усе більшу роль у житті людей та в освітньому процесі. Як зазначається у "Концепції впровадження медіаосвіти в Україні", стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними [4]. Сучасній людині необхідно вміти управляти потоками інформаційних ресурсів, опановувати комунікаційні технології та їх використання у своїй діяльності.

Упровадження сучасних цифрових технологій в освітній процес вимагає розв'язання проблеми розвитку медіакультури особистості, яка виявляється у здатності орієнтуватися в медіапросторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

З усвідомленням необхідності в нових знаннях та навичках пріоритетним напрямком розвитку освіти світова спільнота визначила освіту, що передбачає оволодіння особистістю достатніми знаннями про медіа та навичками використання масових комунікацій. Наразі для позначення цього освітнього напрямку використовується декілька різних термінів, серед яких найпоширенішими є "медіапедагогіка" (media pedagogy), "медіаосвіта" (media education), "медіаграмотність" (media literacy). Вони часто взаємозамінюються, що створює невизначеність, а також обумовлює потребу в окресленні наукових підходів і поглядів дослідників до розуміння цих понять.

У зарубіжних джерелах медіапедагогіка представлена як наукова дисципліна, що займається питаннями виховання і навчання в контексті медіа. Зазвичай визначення поняття "медіапедагогіка" іде за аналогією тлумачення поняття "педагогіка" (Г. Алад'іна, О. Глазиріна, Г. Онкович, А. Фортунатов). Якщо "педагогіка" наука про навчання та виховання підростаючого покоління [5, с. 7-8], то "*медіапедагогіка*" – це педагогічна наука, яка складається з медіавиховання, *медіаосвіти* й медіанавчання і обслуговується відповідними технологіями [7, с. 2]

Медіапедагогіка розглядається А. Фортунатовим як спосіб формування гармонічної особистості в її відносинах з медіа; як система методик, які забезпечують розвиток творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів [10, с. 145].

За тлумаченням В. Робака медіапедагогіка – сукупність всіх педагогічних концепцій, теорій, технологій й методик, які базуються на комплексному застосуванні медіа (включно емпіричний досвід, теоретичні положення та нормативні акти) [8, с. 44].

У 60-і рр. XX століття в педагогічній науці провідних країн світу (Великобританії, США, Австралії, Канади, Франції, Німеччини) сформувався специфічний напрямок – медіаосвіта, покликана допомогти школярам і студентам краще адаптуватися в світі медіакультури, засвоїти мову засобів масової інформації та комунікації, навчитися аналізувати медіатексти тощо.

В Україні з 2010 року діє "Концепція впровадження медіаосвіти в Україні", яка тлумачить *медіаосвіту* як частину освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві *медіакультури*, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій" [4].

С.У. Гончаренко в "Українському педагогічному словнику" визначає медіаосвіту як "напрямок у педагогіці, представники якого виступають за вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно тощо)" [3, с. 203].

На думку Г.В. Онкович, медіаосвіта – це процес навчання й самонавчання особистості за посередництва масово-комунікаційних засобів. Медіаосвіта розглядається як автономна дисципліна, як частина загальної освіти, що може бути інтегрована у традиційні дисципліни [6, с. 39].

Більш влучне визначення медіаосвіти подає О.В. Федоров, який тлумачить її як "процес розвитку особистості за допомогою та на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здатностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінювання медіатекстів, навчання різноманітним формам самовираження за допомогою медіатехніки" [9, с.26]. Окрім цього, науковець на основі вивчення та узагальнення досвіду західних вчених щодо медіаосвіти виділив вісім її теорій:

- *ідеологічна теорія* (медіа маніпулюють громадською думкою, тому пріоритетною метою медіаосвіти є спонукання аудиторії до зміни системи масової комунікації);
- *протекціоністська теорія* (медіа здійснюють негативний вплив на аудиторію, що є пасивним споживачем, тому метою медіаосвіти є зменшення негативного впливу медіа контенту);
- *медіаосвіта як джерело задоволення потреб аудиторії* (вплив медіа на аудиторію обмежений, споживачі можуть самі обирати та оцінювати медіатекст відповідно до своїх потреб, тому мета медіаосвіти полягає в допомозі використовувати медіа з максимально позитивним ефектом);
- *практична теорія* (вплив медіа обмеженим, а основним завданням є навчити споживачів користуватися медіазасобами);
- *естетична (художня) теорія* (метою медіаосвіти є допомога аудиторії в розумінні основних законів та мови медіа, розвиток естетичного сприйняття та смаку, здатності до аналізу медіатекстів);
- *семіотична теорія* (метою медіаосвіти є допомога пасивній аудиторії правильно читати медіатексти);
- *медіаосвіта як засіб формування критичного мислення* (медіа представлені як четверта влада, яка може диктувати пріоритети для споживачів інформації, тому метою медіаосвіти є захист аудиторії від маніпулятивного впливу медіа, розвиток критичного мислення стосовно медіа матеріалів);
- *культурологічна теорія* (медіа пропонують, а не нав'язують інтерпретацію текстів, аудиторія самостійно аналізує контент, вкладає в нього свою інтерпретацію, головною метою медіаосвіти є допомога у розумінні, як медіа можуть збагатити сприйняття, знання) [11].

Вивчення окреслених теорій медіаосвіти дало можливість проаналізувати її у різних аспектах: теоретичному, практичному, естетичному, семіотичному, культурологічному. Окрім цього, такий аналіз обґрунтовує множинність феномена медіакультури як результату медіаосвітнього процесу, що лежить в основі медіапедагогіки.

Освітній контекст медіакультури виявляється у розвитку неперервної освіти в умовах інформаційного суспільства, побудові відкритих педагогічних систем, використанні інформаційних та комунікаційних технологій у професійній освіті, дистанційному навчанні, розв'язанні психологічних та педагогічних проблем освіти в умовах інформаційного суспільства, застосуванні медіаосвітніх технологій, дидактичних можливостях та виховному впливі інформаційних технологій на формування особистості та ін.

Узагальнюючи вище зазначене, можна зробити **висновок**, що одним із сучасних підходів до розгляду проблеми розвитку медіакультури в освітній площині визначено медіапедагогіку – важливий науковий напрям, субдисципліну в системі педагогічних наук, що спрямована на підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, формування в суспільстві медіакультури. У результаті аналізу медіапедагогіки як галузі педагогічних знань про процес навчання і виховання людини шляхом застосування медіазасобів, окреслено освітній контекст феномену медіакультури, що реалізується через медіаосвітню діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. In: Education for the Media and the Digital Age. Vienna: UNESCO, 1999, pp.273-274. Reprint in: Outlooks on Children and Media. UNESCO, 2011.
2. Віровець А.П. Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього учителя: зб. наук. пр. / редкол.: Л.І.Білоусова та ін. – Х.: Віровець А.П. «Апостроф», 2013. – Вип.10. – 160 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник/ С. У. Гончаренко. – 2-е вид., доп. і випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ .
5. Мартиненко С. В., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка: Навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – К.: МАУП, 2002. – 176 с.
6. Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. – 130-137.
7. Онкович Ганна. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі / Ганна Онкович // Дивослово, 2007. – № 6. – С.2-4.
8. Робак В. До питання про розвиток медіапедагогіки у Німеччині / В. Робак // Другий український педагогічний конгрес : зб. матеріалів конгресу. – Львів : ТзОВ Камула, 2006. – С. 275–286.
9. Федоров А.В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А.В.Фёдоров. – Таганрог: Изд-во Таганрог.гос.пед.ин-та, 2010. – 64 с.
10. Фортунатов А. Н. Медиапедагогика или техновоспитание? / А. Н. Фортунатов // Философия и общество. – №3. – 2011. – С. 135-154.
11. Федоров А. Медиаобразование в современной России: основные модели / А. Федоров, И. Чельшева // Высшее образование в России. – 2004. – № 8. – С. 34–39.